

AKADEMICKÝ BULLETIN

Akademie věd
České republiky

interní e-magazín AV ČR 03 2023

A B

KANCELÁŘ

For
English,
click
here

Jak Kancelář Akademie věd ČR podporuje aktivity pracovišť

Významní vědci převzali
čestné oborové medaile

Jak funguje otevřené
publikování ve fyzice

Zapojte své pracoviště
do akce Na kole do práce

Vážené kolegyně, vážení kolegové,

ráda bych vás přivítala u březnového čísla našeho interního e-magazínu *AB / Akademický bulletin*. Kromě toho, že se například v rubrice „Názory“ vracíme k tématu předchozího čísla, tedy k otázce otevřeného publikování, v něm najdete i rozhovor s Leošem Horníčkem. Na začátku letošního roku se totiž rozhodl, že ještě jednou vstoupí do jemu známých vod a podruhé se ujme vedení Kanceláře Akademie věd ČR.

Kancelář AV ČR jako výkonný aparát volených řídicích orgánů Akademie věd ČR zajišťuje od roku 2001 pro její vedení a pracoviště mnohé aktivity. Penzum činností naší, řečeno žargonem „Kavky“, je opravdu pestré. Více než dvě dekády její existence ukazují, že bez jejího zázemí by naše instituce mnohem složitěji zvládala činnosti, které jsou spojeny s odbornou, právní a organizační agendou.

Dobře si pamatuji události z krizového roku 2009. Tehdy musela Akademie věd ČR v důsledku nedomyšlené reformy vědy a výzkumu čelit bezprecedentnímu propadu ve financování, který ohrožoval dokonce i samu existenci jejích pracovišť. Jen díky tehdejší Akademické radě AV ČR za předsednictví Jiřího Drahoše se nakonec podařilo zabránit nejhoršímu.

Jsem proto velmi ráda, že je nyní situace stabilnější a že si Kancelář AV ČR v rodině našich pracovišť postupně buduje stále lepší postavení a společně se Střediskem společných činností AV ČR jim poskytuje profesionální zázemí, aby se ústavy mohly věnovat svému poslání – vědě a výzkumu. Nepochybuji, že k tomu přispěje i Leoš Horníček v roli staronového ředitele Kanceláře AV ČR.

Přeji vám inspirativní čtení.

Eva Zažímalová

Dear colleagues,

I would like to welcome you to the March issue of our in-house e-magazine *AB / Academic bulletin*. In addition to returning to the main topic of the previous issue in the “Opinions” section, i.e., open access publishing, you will also find an interview with Leoš Horníček. At the beginning of this year, he decided to step into familiar waters once again and take over the leadership of the CAS Head Office for the second time.

Since 2001, the CAS Head Office, as the executive body of the elected governing bodies of the Czech Academy of Sciences, has ensured a myriad of activities for its leadership and institutes. The Office has existed and provided services for the Academy for more than two decades, a clear indicator that without its support, our institution would find it much more difficult to cope with activities related to the professional, legal, and organisational agenda.

I distinctly remember the events of the crisis year 2009, when the CAS faced an unprecedented drop in funding, threatening the very existence of its institutes, as a result of an ill-conceived science and research reform. It was only thanks to the Academy Council at the time under the presidency of Jiří Drahoš that the worst was eventually averted.

I am glad that the Office is gradually building a better and better position within the family of our institutes and, together with the Centre of Administration and Operations of the CAS, is providing them with professional services so that the institutes can pursue their mission, i.e., science and research. I have no doubt that Leoš Horníček will contribute to this in his role as the returning director of the CAS Head Office.

Eva Zažímalová

EDITORIAL

Úvodní slovo – Eva Zažímalová
předsedkyně Akademie věd ČR 2

KRÁTKÉ ZPRÁVY

Z Akademie 4

OCENĚNÍ

Vědecké stopy, které jen tak nevyzmizí 6

Ceny Wernera von Siemense oslavily
čtvrtstoletí podporou vědeckých nadějí 7

TÉMA

Kancelář AV ČR: stejná řeka, jiné proudy
Začátkem letošního roku se Leoš Horníček podruhé ujal
vedení Kanceláře Akademie věd ČR. Co jej k rozhodnutí
vstoupit znovu do stejné řeky vedlo? Jak vidí úlohu
organizace, která se stará o chod naší instituce a svou
činností podporuje také pracoviště? 8

NÁZORY

Otevřené publikování ve fyzice
elementárních částic 14

Přidejte se k nám a jezděte do práce na kole 15

KNIHY

Nové knihy 18

Zpěv a tanec vídeňských Čechů
souvisejí i se vztahem ke kořenům 19

TOPIC

The CAS Head Office: Same River, Different
Currents

At the beginning of the year, Leoš Horníček returned to
serve as Director of the CAS Head Office. What led him
to step into the same river twice? How does he see the
role of an organisation that ensures the Academy and its
institutes run smoothly? 20

SUMMARY

Věda fotogenická 26

**VĚDA
NA DOSAH**

**Poslouchejte podcast
Akademie věd ČR**

Inspirativní rozhovory s vědci a vědkyněmi

Google Podcasts • Spotify • Apple Podcasts

Akademie věd
České republiky

Ministryně Langšádlová navštívila Ústav termomechaniky AV ČR

Jak základní výzkum proudí do průmyslu, se přesvědčila ministryně pro vědu, výzkum a inovace Helena Langšádlová při návštěvě Aerodynamické laboratoře [Ústavu termomechaniky AV ČR](#). V Novém Kníně se 17. února 2023 seznámila s pracovištěm, jeho výsledky a jejich využitím. Laboratoř se nachází v blízkosti bývalých štol zlatonosného dolu nedaleko Dobříše, jež slouží jako podtlaková nádrž pro aerodynamické tunely. Vědci se zde zabývají základním výzkumem, který se uplatňuje v praxi.

Více se dočtete [zde](#) »

Nová moderní laboratoř zvýší úroveň výzkumu vysoce infekčních chorob

Posunutí výzkumu infekčních onemocnění a vývoje léčebných postupů na vyšší úroveň si slibují vědci od supermoderní laboratoře.

[Pracoviště Českého centra pro fenogenomiku Ústavu molekulární genetiky AV ČR](#), které je součástí centra BIOCEV, zahájilo provoz 9. března 2023 ve Vestci u Prahy. V laboratoři na úrovni biologické bezpečnosti 3 chtějí vědci zkoumat infekční viry a bakterie. Pracoviště patří ke špičkovým zařízením. Splňuje nejvyšší nároky na bezpečnost i v souladu s mezinárodními doporučeními. Laboratoř poslouží preklinickému testování nových léčivých preparátů na zvířecích modelech v dostatečné kapacitě.

Více se dočtete [zde](#) »

Výstava Velkomoravské Mikulčice přeneše návštěvníky do historie

Animace šperků, 3D virtuální modely dávno zaniklých budov i rekonstrukce, jak asi mohlo vypadat hradiště Valy u Mikulčic před více než tisíci lety. Výstava *Velkomoravské Mikulčice virtuálně* prezentuje slovo virtuální ve dvou rovinách – upozorňuje na vizuálně přitažlivý formát a odkazuje na význam moderních technologií. Návštěvníci Galerie Věda a umění se díky nim seznámí s vědeckými poznatky a jinak nepřístupnými artefakty zblízka. „Výstava je završením široce koncipovaného projektu, což vnímám jako leitmotiv našeho dalšího fungování – provádět výzkumy tak, abychom výstupy představovali atraktivně,“ řekl ředitel brněnského [Archeologického ústavu AV ČR](#) Balázs Komoróczy na vernisáži 9. března 2023. „Hvězdou“ je zlatý dvouplášťový gombík – ozdoba typická pro Velkou Moravu v 9. a 10. století. Návštěvníci si ho prohlédnou ve dvou typech projekcí – velkoplošné nástěnné a holografické, která promítá objekt do prostoru. Zároveň je vystavená kopie v měřítku 1 : 1, řemeslné zpracování vynikne na desetinásobně zvětšené kopii.

Více se dočtete [zde](#) »

Martin Smekal chce ve své funkci v Transfera.cz podpořit spin-off

Do nově zvoleného vedení Transfera.cz usedne Martin Smekal, vedoucí [Centra transferu technologií AV ČR](#). Od jeho zvolení si transferářská komunita slibuje manažerský přístup a tlak na rozšíření kontaktů se všemi potenciálními partnery. „Zaměřit se chci na rozvíjení vztahů s průmyslem a dalšími aplikačními partnery. Podpořím také zakládání spin-off firem,“ říká Martin Smekal.

Více se dočtete [zde](#) »

Genderovou nerovnost ve vědě nechápe společnost jako problém

Počet výzkumníků se zvyšuje, podíl žen ve vědě ale klesá. Vědkyně-matky často jen obtížně kritéria institucí naplňují, principu nepřímé diskriminace ale stále mnoho lidí nerozumí. I tyto poznatky zazněly v diskusi *Gender a rovnost ve vědě – co ji podryvá a co jí prospívá?* Pořádala ji [Učená společnost ČR](#) a [Národní kontaktní centrum – gender a věda](#) 21. března 2023 na Národní třídě v Praze.

Více se dočtete [zde](#) »

Akademie věd ČR posílila spolupráci s Technologickým centrem Praha

Rozvoj inovativních firem, sdílení informací a větší zapojení do Evropského výzkumného prostoru. To jsou hlavní body memoranda, které 30. března 2023 podepsali zástupci Akademie věd ČR a [Technologického centra Praha](#). „Výsledky posílí postavení Akademie věd v Evropském výzkumném prostoru,“ řekl David Honys z Akademické rady AV ČR.

Více se dočtete [zde](#) »

Optické klamy, paměť i Alzheimer – zajímavosti o nich představil Týden mozku

Jak se efektivně učit? Jak trénovat paměť? Co jíst a čemu se vyhnout, pokud nechceme onemocnět Alzheimerovou chorobou? Odpovědi se návštěvníci dozvěděli na festivalu [Týden mozku](#). Konal se ve dnech 13.–19. března 2023 v sídle Akademie věd ČR na Národní třídě v Praze, ale také v Olomouci, Hradci Králové a Ostravě a částečně online. „I přes covidové přerušení se tradici podařilo udržet. Dáno je to i tím, že tajemství fungování mozku přitahuje lidstvo neustále. Pořád je co objevovat. Komplexnost všeho, co zajišťuje, nás nikdy nepřestane ohromovat,“ řekla při zahájení předsedkyně Akademie věd ČR Eva Zažímalová.

Více se dočtete [zde](#) »

VĚDECKÉ STOPY, které jen tak nevymizí

Nesmazatelně se vtiskli do svých oborů. Nyní **trojici vědců a jednu vědkyni ocenila Akademie věd ČR čestnými oborovými medailemi na ceremonii, který hostila Lannova vila v pražské Bubenci.**

Zavedení průkopnických metod v psychologii, změna veřejného mínění o Číně, pochopení významu žíhal pro ekosystémy i rozpoznání charakteristických typů lidových písní. Nové prvky do svých oborů přinesli tři vědci a jedna vědkyně, které Akademie věd ČR vyznamenala 8. března 2023 ve vile Lanna čestnými oborovými medailemi za zásluhy. Ocenění od předsedkyně Evy Zažimalové a místopředsedů příslušných vědních oblastí převzali psycholog **Ivo Čermák**, sinoložka **Olga Lomová**, zoolog a půdní biolog **Václav Pižl** a etnomuzikolog **Lubomír Tyllner**.

Tři vědci a jedna vědkyně zanechali otisk v oborech, které v Česku pomáhali utvářet. „Spojuje je nejen skutečnost, že jsou odborníci na slovo vzati, ale také že do oborů přinášejí neobvyklé a originální myšlenky. Nevěnovali se pouze výzkumům, ale i pedagogické činnosti – na univerzitách vychovávali vědecké pracovníky a následovníky, a přispěli tak k rozvoji i zachování svých oborů,“ vyzdvihla Eva Zažimalová význam učitelského působení vědců.

PSYCHOLOGIE JAKO ROMÁN

Medaili Karla Engliše za zásluhy v sociálních a ekonomických vědách převzal Ivo Čermák z [Psychologického ústavu AV ČR](#). Jeho vědecká dráha je s pracovištěm spojena již

třicet sedm let. Zpočátku se věnoval hlavně výzkumu lidské agrese a morálky, později pomohl etablovat do psychologie do té doby spíše okrajová témata – například používání kvalitativní metodologie či narativní psychologii, v níž vyvinul s kolegy metodu narativní analýzy. Zabýval se i projektivními metodami, jakou je známý Rorschachův test.

Ivo Čermák, v současnosti emeritní pracovník ústavu, stále přináší do psychologie nová témata. „Začal se zabývat i historií české a slovenské psychologie,“ zmínil ředitel Psychologického ústavu AV ČR Tomáš Urbánek a dodal, že je vyhledávaným školitelem disertací a mnoho jeho bývalých doktorandů působí v akademické sféře i v praxi.

Datum předání medailí vnímá laureát jako symbolické: „Osmý březen vyvolává asociace se ženami – a šlo právě o ženy, které mě motivovaly ke studiu psychologie. Jejich způsob přemýšlení o problémech mě udržel v akademickém prostředí, ukázaly mi cestu, po níž se muži vydávají zřídka,“ řekl Ivo Čermák.

JAZYKEM K POZNÁVÁNÍ JINÉ KULTURY

Olga Lomová z Filozofické fakulty UK je v současnosti jedinou českou profesorkou sinologie. Mezinárodní uznání si vydobyla především jako znalkyně středověké čínské poezie. Na medaili Josefa Dobrovského za zásluhy ve filologických a filo-

sofických vědách ji [Orientální ústav AV ČR](#) nominoval za její celoživotní dílo o čínské filologii. V jejím pojetí představuje prostředek k poznávání kultury. Olga Lomová vysvětluje různé jevy v souvislostech, a to i v médiích. Pomohla tak přispět ke změně veřejného mínění o Číně.

Táňa Dluhošová, bývalá studentka oceněné sinoložky a současná ředitelka Orientálního ústavu AV ČR, vyzdvihla přínos Olgy Lomové pro evropskou sinologii i popularizaci oboru. „Pomyslně otevřela veřejnosti dveře do světa čínské literatury, již se do té doby nikdo u nás moc nevěnoval.“ Laureátka se také zapojila do diskuze o akademické integritě a etice.

„Medaili vnímám jako ocenění své práce a úsilí i jako vyjádření důvěry v obor, který jsem pomáhala posledních více než třicet let budovat. Od mládí mě zajímala čínská poezie – toužila jsem dělat něco, co je mimo šedivou realitu světa, v němž jsme žili,“ zavzpomínala Olga Lomová na počátky zájmu o čínskou kulturu. Při pedagogickém působení později pochopila, jak zásadní je vychovávat novou generaci vědců, aby se mohl obor dále rozvíjet.

ŽÍŽALY JAKO EKOSYSTÉMOVÍ INŽENÝŘI

Václav Pižl z [Ústavu půdní biologie a biogeochemie Biologického centra AV ČR](#) převzal medaili Gregora Johanna Mendela za zásluhy v biologických vědách. Patří mezi význačné

české zoology, jeho výsledky mají citační odezvu. Specializuje se na žížalovité, postupně zájem rozšířil i na půdně biologické a ekologické otázky. Zabývá se i interakcí žížal a půdních mikroorganismů a jejich úlohou v ekosystémech. Od roku 2022 působí jako předseda České zoologické společnosti.

„Teprve ve druhé polovině minulého století se společnost začala zabývat žížalami jako významnými ekosystémovými inženýry. Václav Pižl patří ke generaci, která se podílela na pochopení, co všechno pro nás žížaly dělají,“ zdůraznil ředitel laureátova domovského ústavu Jan Frouz úlohu oceněného vědce pro porozumění role těchto živočichů v ekosystémech. Zároveň zmínil jeho záviděníhodnou všestrannost. Biolog je totiž rovněž například znalcem hub.

Václav Pižl neopomněl poděkovat svému vědeckému „otci“ a prvnímu řediteli tehdejšího Ústavu půdní biologie ČSAV Josefu Ruskovi, který nastartoval jeho zájem o žížaly, i Akademii věd, v níž působí. „Můj dík patří i manželce – umožnila mi, abych se zabýval něčím, co mě zajímá a baví.“

NOVÁ TRADICE ETNOMUZIKOLOGIE

Etnolog a etnomuzikolog Lubomír Tyllner z [Etnologického ústavu AV ČR](#) získal medaili Františka Palackého za zásluhy v historických vědách. Po roce 1989 se podílel na formování výzkumného programu domovského pracoviště, v jehož čele stál v letech 1998 až 2007. Můžeme jej považovat za zakladatele novodobé

tradice etnomuzikologie v Česku. Stále působí v mezinárodních organizacích či poradních orgánech, například Ministerstva kultury ČR.

Členka Vědecké rady AV ČR a bývalá vedoucí oddělení historické etnologie Etnologického ústavu AV ČR Lydia Petránová zdůraznila prvenství oceněného v české muzikologii: „Lubomír Tyllner není první, kdo u nás posunul etnomuzikologii od sběratelství k analytickému studiu. Je ale první, kdo stanovil pomocí

moderních informačních technologií základní charakteristické typy v hlavních složkách písňové stavby, jež vygeneroval z pěti tisíc pěti set písní.“ (Více také v [AB 12/2019](#).)

„Před téměř dvěma staletími Karel Jaromír Erben zapsal lidovou píseň, která začíná slovy ‚Když jsem nezahynul, když ta vojna byla, ani nezahynu, když už pominula.‘ Myslím, že všichni víte, o čem mluvím,“ zakončil ceremoniální část oceněný etnomuzikolog.

Fotogalerii naleznete [zde](#)»

CENY WERNERA VON SIEMENSE OSLAVILY ČTVRTSTOLETÍ PODPOROU VĚDECKÝCH NADĚJÍ

Ceny Wernera von Siemense putovaly 22. března 2023 talentům a pedagogům v technických a přírodovědných oborech. Mezi oceněnými jsou i zástupci Akademie věd ČR: třetí místo za diplomovou práci získal **Robin Kryštůfek** a vedoucí **Jan Konvalinka** (na snímku) z [Ústavu organické chemie a biochemie](#), druhé místo v kategorii disertací **Matěj Hývl** se školitelem **Antonínem Fejfarem** z [Fyzikálního ústavu](#). V TOP 10 disertací se umístil **Islam Minisy** školitelkou **Patrycjí Bober** z [Ústavu makromolekulární chemie](#) a **Ján Šubjak** se školitelem **Petrem Kabáthem** z [Astronomického ústavu](#).

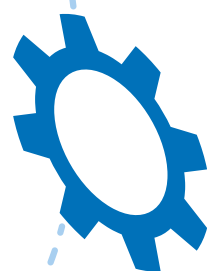
Více se dočtete [zde](#)»

KANCELÁŘ AV ČR: STEJNÁ ŘEKA, JINÉ PROUDY

Profesní cesty mohou být leckdy nevyzpytatelné. Může se stát, že vás po čase opět zavedou do dobře známých míst. **Něco podobného se přihodilo i Leoši Horníčkoví, který se začátkem roku podruhé ujal vedení Kanceláře Akademie věd ČR.**

Profesní život **Leoše Horníčka** je spojený s Akademií věd ČR. Vedl Odbor podpory vědy, v letech 2011–2018 stál v čele [Kanceláře](#). Na tentýž post se začátkem letošního roku vrátil. Jak se plaví po známých místech v situaci, kdy naše instituce stojí čas od času před neprobádanými vodami? Kam chce staronový ředitel vést Kancelář v dalších letech?

! Co vás přesvědčilo, že jste se opět se ujal vedení Kanceláře?

I já jsem se dlouho držel zásady řeckého filozofa Hérakleita – nevstoupíš dvakrát do stejné řeky. Převážila ale odpovědnost za instituci, které jsem zasvětil kus života. Nečekanou výzvu jsem přijal a nabídl tak své zkušenosti. Výzvy mám rád a zmiňovaná řeka ostatně není stejná. Zdá se mi, že se její tok stále zrychluje.

! Vzpomenete si ještě na své začátky?

Váš dotaz, aniž byste tušil, míří až do minulého století. Začátek mého působení totiž souvisí s náhradní vojenskou službou, kterou jsem v Kanceláři absolvoval od září 1999 do března 2001.

! Co vás na „civilku“ do Akademie věd přivedlo?

Za příležitost vděčím tehdejšímu řediteli Janu Škodovi. Měl jsem na starosti pomocné aktivity související hlavně s Odborem podpory vědy. V něm se databázově zpracovávalo na tehdejší dobu hodně dat, která se vztahovala k činnosti Grantové agentury Akademie věd. Přípravovalo se druhé kolo hodnocení pracovišť, administrovaly výzkumné záměry a podpora přístrojového vybavení, řešili jsme přechod z ručního vyplňování dotazníků do digitální podoby a tak dále.

! Co se vám z té doby ještě vybaví?

Například první zkušenosti s mezinárodní působností Akademie věd, konkrétně s valným shromážděním [European Federation of Academies of Sciences and Humanities – ALLEA](#), které se v Praze konalo v roce 2000.

! Kdy jste se stal zaměstnancem Kanceláře?

V dubnu 2001. V Odboru podpory vědy jsem postupně byl správcem počítačové sítě a informačního systému, vedoucím oddělení záměrů a programů a od prosince 2006 do tohoto ledna ředitelem odboru.

! Jak se Kancelář za více než dvě dekády vašeho působení proměnila?

Hlavně v organizaci práce, ve struktuře, v zajišťovaných činnostech i personálním obsazení. Dříve jsme mnoho agend zpracovávali v listinné podobě, běžně se psalo na psacích strojích, internet byl v počátcích. Dnes už si práci bez počítače, tiskárny či spojení s celým světem ani neumíme představit. Vše se profesionalizovalo a kolektiv zaměstnanců omladil.

! Zažil jste i krizový rok 2009, kdy se ve vědecké obci spekulovalo, že se Kancelář zruší a ústavy včlenění pod případné Ministerstvo pro vědu a výzkum... Jak jste divoké období v životě Akademie věd vnímal?

Pamatuji si jej především z pohledu Grantové agentury Akademie věd. Měl jsem na starosti její organizační zajištění. „Grantovka“ fungovala jako dobře namazaný stroj. Jako první z agentur jsme zavedli elektronické podávání žádostí o podporu i ročních zpráv o řešení či práci s PDF dokumenty, pravidla se uzpůsobila mladým výzkumníkům, zohledňovala se rodičovská dovolená a podobně.

! Co vám činnost ztížilo?

Vláda spustila v roce 2008 národní reformu systému výzkumu a vývoje s vizí soustředit resortní grantové agentury – včetně naší – do dvou centrálních. Jedné zaměřené na základní výzkum – Grantové agentury České republiky, a druhé, která se měla orientovat na výzkum aplikovaný – Technologické agentury České republiky.

! Jaké problémy s tím souvisely?

Duplicitní podávání žádostí o podporu ke Grantové agentuře Akademie věd a Grantové agentuře České republiky. Mimochodem, tehdy obě sídlily na Národní. Vedení Akademie věd souhlasilo se změnami, které slibovaly zvýšení efektivity v národním kontextu, a vzdalo se poskytování účelové podpory prostřednictvím Grantové agentury Akademie věd a dalších programů. V lednu 2015 naše >

Ing. LEOŠ HORNÍČEK, Ph.D.

ředitel Kanceláře Akademie věd ČR

Po absolvování Fakulty stavební Českého vysokého učení technického v Praze nastoupil v roce 2001 do Kanceláře Akademie věd ČR, kde zastával různé pozice. V letech 2011–2018 byl ředitelem, v období 2019–2022 zástupcem ředitelky a v roce 2023 se opět ujal vedení. Je členem Kontrolní rady Technologické agentury ČR, Akademii věd ČR zastupuje v dalších resortních grémiích. Odborně se věnoval zejména administrativnímu zajištění dotačních programů, hodnocení vědecké činnosti a vývoji souvisejících informačních systémů.

„grantovka“ jako první agentura zřízená v České republice činnost ukončila, zatímco některé jiné resorty se svých agentur nevzdaly – naopak začaly zakládat nové.

! Co ukončení účelové podpory přineslo?

Přešlo se na poskytování institucionální podpory prostřednictvím interních soutěží a dotačních programů, které se zaměřují na podporu excelence a důležitých aktivit z pohledu vedení Akademie věd. Systém podávání žádostí, jejich hodnocení, poskytování podpory a kontroly čerpání jsme ale v principu zachovali.

! Pojd'me do současnosti. Proč potřebujeme Kancelář? Pracoviště přece fungují víceméně nezávisle.

Kancelář vznikla v roce 2001 jako vnitřní organizační jednotka. Jejím úkolem je naplňovat zákonné povinnosti hlavně v souvislosti se zákony o Akademii věd, o majetku České republiky a o rozpočtových pravidlech. Zjednodušeně, zajišťujeme podporu řídicím orgánům Akademie věd – Akademickému sněmu, Akademické radě, Vědecké radě a jejich poradním i pomocným orgánům.

! Mění se počet zaměstnanců v Kanceláři?

Pro každý rok máme stanovený maximální počet zaměstnanců – respektive plných pracovních úvazků, a objem prostředků na platy a dohody mimo pracovní poměr. Na rozdíl od pracovišť u nás není tak snadné operativně zřídit novou pozici. Musíme buď jinou zrušit, anebo žádat Ministerstvo financí o navýšení funkčních míst. Pro letošek máme limit 72 míst, který je trvale takřka naplněn. Nicméně i u nás dochází k fluktuaci zaměstnanců. Několik pracovníků máme na rodičovské dovolené. Těm, co se z ní vracejí, se snažíme vyhovět s ohledem na rozsah pracovního úvazku, aby mohly spojit práci s péčí o děti.

! Musíte chod organizace přizpůsobovat nově nastupujícímu předsedovi či předsedkyni?

Předseda či předsedkyně ze zákona jedná ve všech záležitostech, které se týkají Akademie věd. Mají tak nezávadění

hodnou odpovědnost za celou instituci. Mnohé povinnosti proto musí delegovat na kolegy a kolegyně. Každý vrcholný představitel má nepochybně osobitý způsob práce a vyžaduje trochu odlišný servis, jemuž se snažíme vyhovět.

! Jak konkrétně?

Předseda je jmenován na čtyři roky a svou pozici může zastávat nejvýše dvě funkční období po sobě. Současně se zahájením jeho funkčního období začíná mandát Akademické a Vědecké rady, které volí Akademický sněm také na čtyřleté období. Každé čtyři roky tak na konci března nastávají personální změny ve vedení. Po určitou dobu se předávají agendy, novým členům se přidělují pracovní, sekretariáty, technika, zaškolují se...

! Jaké máte priority při rozvíjení aktivit Kanceláře?

Vloni jsme zavedli systém [institucionální odolnosti](#), proškolili ředitele pracovišť a zahájili součinnost s ústavu. Pro lepší koordinaci chceme zřídit pozici manažera, který by měl tuto agendu na starosti. Její význam roste a zřejmě se ukotví i v novém zákoně o podpoře výzkumu a vývoje.

I já jsem se dlouho držel zásady řeckého filozofa Hérakleita – nevstoupíš dvakrát do stejné řeky. Převážila ale odpovědnost za instituci, které jsem zasvětil kus života. Nečekanou výzvu jsem přijal a nabídl tak své zkušenosti. Výzvy mám rád a zmiňovaná řeka ostatně není stejná. Zdá se mi, že se její tok stále zrychluje.

Leoš Horníček, ředitel Kanceláře Akademie věd ČR

! Počítáte ještě s další klíčovou agendou?

Podobně bych rád ustavil koordinátora kybernetické bezpečnosti. Rizika spojená se zabezpečením informačních systémů či vědeckých dat i výstupů totiž narůstají. Příští rok má navíc vejít v účinnost zákon o kybernetické bezpečnosti, který Kanceláři i pracovištím nařídí nové povinnosti.

! Zabezpečení současných agend je dostatečné?

Nedávná kontrola Ministerstva financí doporučila, abychom zvýšili frekvenci kontrol na pracovištích. Požadavkům bychom rádi vyhověli, nicméně se nám musí podařit vyjednat s Ministerstvem financí navýšení funkčních míst.

! Zajišťujete ale také interní podpory a programy.

Systém podpory umožňuje financovat pracoviště, [Učenou společnost České republiky](#) a organizace sdružené v [Radě vědeckých společností](#). O rozsahu svědčí skutečnost, že vloni jsme vyhlásili dvacet devět dotačních výzev.

! Čeho se týkaly?

Spadají sem Akademická prémie, Lumina quaeruntur, Prémie Otto Wichterleho, Fellowshipy J. E. Purkyně a J. Dobrovského, mzdová podpora postdoktorandů a podpora nositelů titulu „doktor věd“. Dále jde o podporu stavebních akcí, přístrojového vybavení, [Strategie AV21](#), mezinárodní a regionální spolupráce i podporu společných infrastrukturních pracovišť, vydavatelské činnosti, prezentace vědy a výzkumu, počítačových sítí, pořízení ekonomických informačních systémů a další specifické potřeby. Letos přecházíme na nový způsob podávání žádostí o podporu a jejich evidence.

! Pomáháte i se žádostmi o granty Evropské výzkumné rady?

Na letošek jsou pro předkladatele vyčleněny tři miliony korun, na podporu řešení projektů v interním programu ERC.CZ/AV dalších sedm. Pracoviště motivujeme, aby žádosti podávala. Pořádáme i semináře, které se zakládají na úspěších dřívějších či stávajících řešitelů projektů Evropské výzkumné rady.

! Co zahrnuje agenda mezinárodní spolupráce?

Agendu členíme na navazování a udržování bilaterálních vztahů s partnerskými organizacemi a podporu integrace

Akademie věd a pracovišť do [Evropského výzkumného prostoru](#). Plníme tak úkoly spojené s [Konceptí podpory mezinárodní spolupráce AV ČR](#), sledujeme vývoj legislativy a dotační příležitosti a pracoviště o nich informujeme. Organizujeme také přijímání zahraničních delegací a zahraniční cesty pro představitele Akademie věd i zástupce pracovišť, které naše instituce vysílá. Aktivit je ale mnohem více.

! Jaký program byste vyzdvihl?

Vloni se v reakci na události na Ukrajině podařilo okamžitě zavést program [Researchers at Risk Fellowship](#), který podporuje integraci vědců a vědkyň z rizikových zemí na našich pracovištích. Grant získalo takřka padesát ukrajinských pracovníků. I v letošním rozpočtu je vyhrazeno více než třicet milionů korun na jejich podporu.

! V posledních letech získala jasnou podobu také medializace a popularizace. Jak na této agendě spolupracujete se Střediskem společných činností?

Medializace a popularizace směrem k odborné i laické veřejnosti je pro nás velmi důležitá. Napomáhá, aby společnost vnímala Akademii věd jako prospěšnou instituci. S aktivitami nám [Středisko](#) pomáhá hlavně prostřednictvím Divize vnějších vztahů. Kancelář totiž nemá ve své struktuře specialisty na zmíněné aktivity.

! Co byste vyzdvihl?

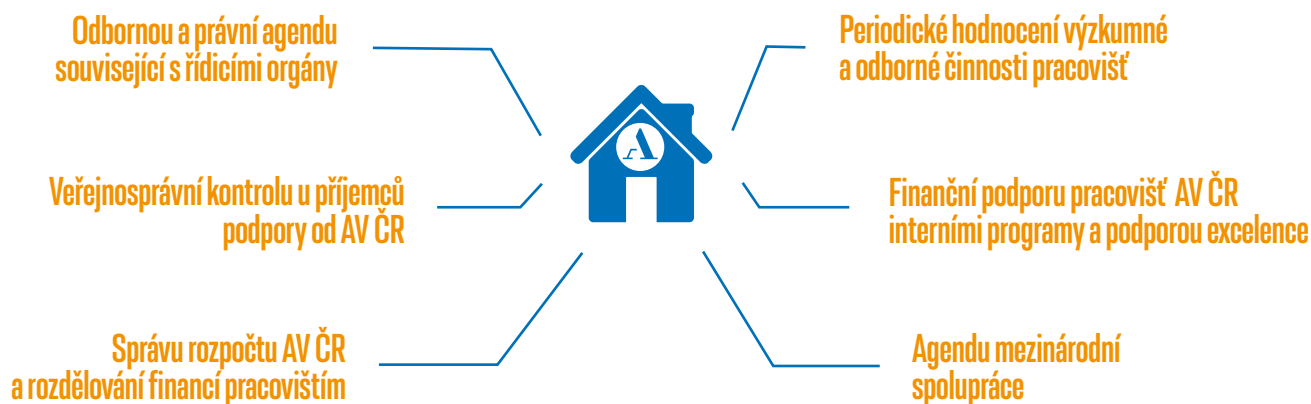
Například expertní stanoviska [AVex](#). Vycházejí třetím rokem a zprostředkovávají poznatky z pracovišť o celospolečenských problémech a perspektivách jejich řešení. Směřují hlavně k českým zákonodárcům, evropským poslancům a velvyslancům. Činnost a úspěchy Akademie věd a pracovišť se dále prezentují na webových stránkách, časopisech a stále intenzivněji i na sociálních sítích, prostřednictvím podcastů, videí a seriálů, které vysílají i televizní stanice.

! Důležitou oblastí, která se pracovišť týká, je hodnocení. Jak se připravujete na další za období 2020–2024?

Přípravy jsme zahájili bezprostředně po skončení předchozího za léta 2015–2019. Byť hodnotíme jednou za pět let, související činnosti představují kontinuální proces, který vyžaduje stále vyšší míru profesionalizace. Požadavky zajišťují kolegyně z Oddělení hodnocení a podpory vědy. ▶

JAKÉ HLAVNÍ ČINNOSTI ZAJIŠTUJE KANCELÁŘ AKADEMIE VĚD ČR

V současnosti už také pracuje Komise pro hodnocení pracovišť, pomocný orgán Akademické rady.

! Čemu se nyní věnuje?

Identifikuje klíčové parametry hodnocení a na základě jejich analýzy formuluje doporučení, která předkládá Akademické radě ke schválení. Nechci předbíhat, ale můžeme očekávat změny. Promítne se do nich zpětná vazba od účastníků minulého kola i propojení s [Metodikou 2017+](#).

! S hodnocením souvisí přerozdělování financí.

Když se ředitelé seznámili se závěry hodnocení, vyzvali jsme je, aby předložili návrhy výše podpory na rozvoj výzkumných organizací na období 2022–2026 s reflexí výsledků hodnocení. Poté vedení pracovišť jednala se zástupci Akademické rady, která navrhla rozdělení financí. Rozpočet poté schválil Akademický sněm. Od nastavené výše podpory na rok 2022 se odvíjí i podpora v následujících letech až do výsledků příštího kola hodnocení.

! Zmiňme ještě vnitřní kontrolní systém – jaké jsou jeho parametry?

Řídí se příkazem předsedy. Vytváří podmínky pro hospodárný a efektivní výkon veřejné správy. Kontrolovat je

třeba všechny fáze správy veřejných příjmů i řízení veřejných výdajů. Příkaz předsedy určuje, kdo smí jednotlivé operace kontrolovat. Zaměřuje se tak na postupy Kanceláře a jejich funkčnost přezkoumává interní auditor.

! Spolupracuje se vám v tomto s pracovišti dobře?

Součinnost je zpravidla bezproblémová, byť je třeba někdy diskutovat o případných nedostatcích. Jde nám o to, abychom pracoviště upozornili na odchylky od očekávaných postupů a umožnili jim nápravu. Poznatky z kontrolní činnosti předáváme pracovištím při setkáních například se zástupci technicko-hospodářské správy.

! Za dvě dekády ve službách Akademie věd uplynulo hodně vody. Kam povedete Kancelář v dalších letech?

Předpokládám, že budeme i nadále plnit úlohu podle pokynů vedení Akademie věd a v souladu s legislativou a vnitřními předpisy. Rád bych se soustředil na rozvíjení elektronických nástrojů pro efektivní správu dotačních řízení a minimalizaci listinných dokumentů. V lidských zdrojích se zaměříme na zvyšování kompetencí zaměstnanců a stabilitu pracovních týmů. Až se mě zeptáte za pár let, uvidíme, nakolik jsme naše vize naplnili – a jak se nám dařilo plout po řece, jejíž proudy se s dobou zrychlují. •

PODPORA PRACOVIŠŤ POD JEDNOU STŘECHOU

Kancelář Akademie věd ČR zajišťuje činnosti související se zřizováním veřejných výzkumných institucí, správou kapitoly státního rozpočtu, rozdělováním financí, s vnitřním kontrolním systémem i mezinárodním hodnocením. Zabezpečuje i spolupráci na národní a mezinárodní úrovni a mnohé další. Pro pracoviště obstarává vydávání interních předpisů, organizuje porady, pořádá školení a debaty či předává informace na Interním portálu AV ČR. „Hájíme zájmy Akademie věd v legislativním procesu, koordinujeme aktivity z pohledu bezpečnosti ve vědě – nedávno například v souvislosti s pandemií covidu-19, energetickou krizí nebo válečným konfliktem na Ukrajině. Věřím, že pracoviště vnímají naši roli jako potřebnou,“ vyzdvihuje ředitel Kanceláře Akademie věd ČR Leoš Horníček.

A VĚDA A VÝZKUM

Akademie věd
České republiky

Oficiální magazín AV ČR

Populárně-naučné časopisy ZDARMA

Všechna periodika, která Akademie věd ČR vydává, jsou zdarma
online na stránkách www.avcr.cz/casopisy.

www.avcr.cz

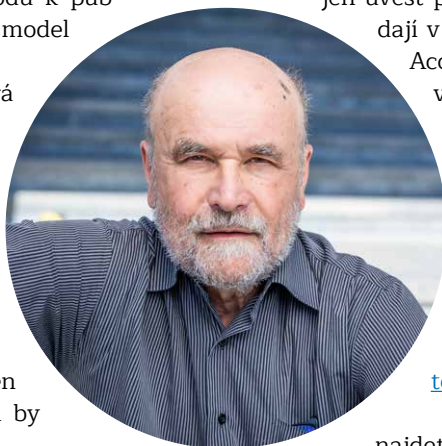
OTEVŘENÝ PŘÍSTUP

ve fyzice elementárních částic

V předchozím vydání jsme se věnovali tématu otevřeného publikování. **Jaký přístup k Open Access se uplatňuje ve fyzice elementárních částic, popisuje Jiří Chýla z Fyzikálního ústavu AV ČR.**

Klady i zápory publikování v modelu otevřeného přístupu [v minulém čísle](#) hodnotil Jiří Homola z Akademické rady AV ČR. V blogu [Open Access: bez grafů a bez iluzí](#) vyslovil obavy z důsledků přechodu k publikování vědeckých článků na tento model Daniel Münich z CERGE-EI.

Na jeho názor na nebezpečí, která Open Access přináší, jsem reagoval v blogu [O otevřeném přístupu a jiné zvířené: Polemika s Danielem Münichem](#). V jeho druhé části popisují, jak lze otevřené publikování realizovat, aniž se naruší současný způsob publikování i jeho využití jako forma hodnocení. Jde o aspekt, který Daniel Münich na běžné formě Open Access postrádá. Nižší popsaný model by mohly využít i jiné obory.

SCOAP3 časopisy jsou otevřené pro všechny vědce. Copyright přitom zůstává autorům a [CC-BY](#) licence dovolu-
je kopírování, redistribuci a úpravu dokumentů a jejich využití pro libovolný účel včetně komerčního. Je třeba jen uvést patřičný odkaz na licenci. Články se ukládají v depozitáři SCOAP3 a označují jako Open Access na webech vydavatelů. Metadata jsou volně dostupná.

SCOAP3 se zakládá na volné centrální administrativě v CERN, která zařizuje platbu z fondů poskytnutých zúčastněnými zeměmi. Díky centrální podpoře Open Access mohou autoři z celého světa publikovat v zúčastněných časopisech bez finančních nebo administrativních bariér. U nás je partnerem [Národní technická knihovna](#).

[Na webové stránce SCOAP3 Journals](#) najdete seznam vydavatelství, která se na SCOAP3 podílejí v letech 2017–2024. Zahrnuje nejdůležitější časopisy v oboru fyziky elementárních částic. Uvádí rovněž část článků pokrytých SCOAP3 a celkový počet článků uveřejněných v režimu Open Access. Čtyři časopisy se stoprocentním pokrytím jsou společně s americkým *Physical Review D* v oboru nejdůležitější.

V našem oboru přechod na Open Access způsob hodnocení nezměnil. Autorům naopak zjednodušil hledání financí na publikování ve špičkových časopisech.

Tento přístup lze bezpochyby doporučit i jiným oborům, jen by musely najít obdobu CERN. Ten hraje při organizaci SCOAP3 klíčovou roli – je v oboru jasná jednička, umí dojednat dohodu se třemi tisíci institucí a při jednání s vydavateli uplatnit svou sílu a získat tak dobré finanční podmínky.

Ilustrativní je srovnání například s astronomií a astrofyzikou. V jejich případě analogická iniciativa neexistuje. Různá vydavatelství mají vlastní formy Open Access, které se liší, a ani zdaleka neposkytují takový komfort jako iniciativa SCOAP3.

PŘÍSTUPNÉ ZADARMO A PRO VŠECHNY

Ve fyzice elementárních částic (nebo také fyzice vysokých energií) jsou články v kvalitních časopisech přístupné zdarma – neplatí jedinci ani jejich instituce, a to díky iniciativě CERN, konkrétně [SCOAP3](#) (Sponsoring Consortium for Open Access Publishing in Particle Physics).

SCOAP3 tvoří partnerství více než 3000 knihoven, klíčových finančních agentur a výzkumných center ve 44 zemích a oblastech a tří mezivládních organizací (CERN, Mezinárodní komise pro atomovou energii a Spojený ústav jaderných výzkumů v Dubně, jehož účast je nyní zmrazena).

Ve spolupráci s hlavními vydavateli převedl SCOAP3 klíčové časopisy v oboru fyzika elementárních částic na Open Access, aniž se na něm autoři finančně podílejí. Každá oblast přispívá úměrně podílu na celosvětovém vědeckém výkonu v oboru. Při výpočtu podílu je každý článek přiřazen zemi, oblasti či území úměrně počtu jeho autorů.

Přidejte se k nám

a jezděte do práce na kole

Nomen omen – podle Jiřího Kolmana z Ústavu výzkumu globální změny AV ČR (CzechGlobe) je nejkrásnější pohled na svět ze sedla jeho skládačky. **Proč by se podle něj mohla Akademie věd ČR zapojit do výzvy „Do práce na kole“?**

Jaro a [květnová výzva](#) „Do práce na kole“ jsou tady. Organizátoři poslali pozvánku do dalšího ročníku a z redakce „Abička“ mi shodou okolností druhý den volali (zrovna jsem nasedal na kolo), abych se podělil o zkušenosti s cyklomobilitou a každoroční výzvou. Každý takový článek začíná motivační částí o benefitech cyklistiky. Zaměřím se ale spíše na opomíjené radosti z dojíždění na skládačce všude včetně služebních cest po České republice (do letadla jsem se kolo ještě vzít neodhodlal).

„TYS K NÁM PŘIJEL NA KOLE Z BRNA?“

Kolo mě naučilo, abych se nerozčiloval a nenadával na počasí a dopravu, manželka by mě jinak nepustila („Přece v tom dešti nepojedeš!“ – „Ale ne, prší jen malinko a brzy to přejde...“ „Náledí je jen na chodníku, silnice jsou posolené... a provoz aspoň člověka adrenalinem zahřeje.“).

Další výhodou je poznání, že v Praze na Národní je schodů víc, než jsem si myslel. Na druhou stranu je to ale z nádraží rychlejší než metrem a reakce kolegů „Tys jel do Prahy z Brna na kole!“, potěší. Rovněž převlékání do obleku v Lichtenštejnském paláci Úřadu vlády má až psychedelický nádech. Plánování cyklotras má štávu a člověka zavede do uliček, kam nevstoupila lidská noha. Cesta z čičenického nádraží na mezinárodní kick-off meeting do Vodňan má rovněž kouzlo.

Těch, kteří jezdí do práce na kole, přibývá a v důsledku covidu se trend posílil. Řekl bych, že akademická obec je na tom ve srovnání s jinými v cyklomobilitě ještě lépe. Aby toto tvrzení nebylo spekulací, měla by ho podpořit data. Posloužit může zapojení do iniciativy „Do práce na kole“, v níž se sbírají všelijaké údaje včetně počtu účastníků z institucí, četnosti cest, ujetých kilometrů či tras (pro lepší plánování a organizaci dopravy veřejnou správou). To je jen krok od analýzy, jak si stojí naše pracoviště. Vlastně by se

vedle scientometrické evaluace mohl stát součástí pětiletého hodnocení i odpovědný aspekt k výzkumné činnosti (nebo by ji mohl i nahradit – myšleno s nadsázkou).

TISÍCE KILOMETRŮ

Naše pracoviště se zapojilo poprvé v roce 2016. Tehdy jsem se neúčastnil. V roce 2018 jsem si koupil skládačku a můj osud byl zpečetěn. Od roku 2019 se účastním hlavní výzvy i doplňkových, jako je lednová, do níž se letos zapojilo více než 2000 lidí a na kole najezdilo během týdne 32 000 kilometrů. Od začátku má zapojení [CzechGlobe](#) na starosti Petr Holub, jemuž děkuji za výdrž motivovat kolegy a kolegyně. V roce 2016 se v CzechGlobe zapojilo jen pět odvážlivců, kteří najeli více než 800 kilometrů. V loňském ročníku se zúčastnilo již třicet kolegů, kteří najeli několik tisíc kilometrů.

Zapojení podporuje náš ústav tím, že hradí účastnické poplatky. Možná by za úvahu stála centrální podpora cyklomobility od Akademie věd ČR. Pomohla by sdílení zkušeností i popularizaci instituce.

Někteří při květnové výzvě podnikají týmové cyklovyjíždky, iniciativu rozšiřují o „Na dovolenou na kole“. Kolo není jediný dovolený způsob přepravy, možný je jakýkoli bezmotorový – třeba pěšky nebo na koloběžce. Škoda, že jeden kolega nezopakoval experiment, kdy cestoval do práce na lodi z Tišnova po Svatce a Brněnské přehradě až do centra Brna, což je okolo třiceti kilometrů!

Přidáte se letos k nám?

Do rubriky *Názory* můžete posílat své příspěvky včetně reakcí na články, které v e-časopisu *AB / Akademický bulletin* uveřejňujeme.

SVÉ NÁZORY A KOMENTÁŘE POSÍLEJTE NA
cernoch@ssc.cas.cz.

VELETRH VĚDY

Na veletrhu vědy mohou vystavovat i vaši partneři z komerční sféry

Doporučte vašim partnerským institucím a firmám, aby na letošním Veletrhu vědy vystavovaly. Setkají se na něm vědecká a komerční sféra i veřejnost. Spolupracujete-li se zajímavou firmou či institucí, doporučte jim, aby se ve dnech **8.-10. června 2023** na naší akci prezentovali. Přispějete k lepší popularizaci vědy a výzkumu. Více se dočtete [zde»](#)

Navštivte olomouckou výstavu Skrytá krása

Ve Vlastivědném muzeu v Olomouci můžete do 23. dubna 2023 navštívit výstavu *Skrytá krása. Středověké rukopisy z našich sbírek*, kterou spolupořádá [Masarykův ústav a Archiv AV ČR](#). Komorní expozice představuje rukopisy ze sbírek Vlastivědného muzea v Olomouci, z nichž většinu uvidí novodobá veřejnost vůbec poprvé. Více informací naleznete [zde»](#)

Česko v květnu navštíví americká neurovědkyně Anne M. Andrews

Ve dnech 13. až 28. května 2023 navštíví Prahu americká profesorka psychiatrie, chemie a biochemie na Kalifornské univerzitě v Los Angeles **Anne M. Andrews**. Přijede na pozvání nositele Fullbrightova stipendia Tomáše Bašeho z [Ústavu anorganické chemie AV ČR](#). Přednášet bude studentům základních a středních škol, vědcům i veřejnosti na téma **Brain is not a computer**. Více informací najdete [zde»](#)

CETTAV
CENTRUM TRANSFERU
TECHNOLOGIÍ AV ČR

 Akademie věd
České republiky

PROGRAM TRANSFERÁŘEM SNADNO A RYCHLE V NOVÉ PODOBĚ

Zájemci získají přehled v uplatňování výsledků výzkumu v praxi. Inovovaný program obsahuje pět modulů, nové metodiky, trendy i inspiraci ze zahraničí. Určen je pro pracovníky, kteří se chtějí rychle zorientovat v prostředí transferu. Více informací najdete [zde»](#)

Na [Portálu transferu AV ČR](#) najdete informace i o dalších programech Centra transferu technologií AV ČR.

VELKOMORAVSKÉ MIKULČICE
VIRTUÁLNĚ

NOVÉ POHLEDY OTEVÍRAJÍ PROSTOR NOVÝM OBJEVŮM

PRAHA / GALERIE VĚDA A UMĚNÍ

10. 3. – 9. 6. 2023

AKADEMIE VĚD ČR / NÁRODNÍ 3 / VSTUP VOLNÝ PO–PÁ 10–18

REPUBLIKA VE ZMĚNÁCH A TRVÁNÍ

Jan Kober (ed.) a kolektiv
[Academia](#), 2023

Kolektivní monografie *Republika ve změnách a trvání* se zaměřuje na sociální dějiny a dějiny sociálního a politického myšlení v období meziválečného Československa. Širokému spektru čtenářů přibližuje zajímavou problematiku hledání idejí nového státu i sporů o tzv. filozofii českých dějin. Dalším důležitým těžištěm knihy je vývoj sociální i zdravotní péče, hygieny a boje proti nakažlivým chorobám. Obě tyto oblasti spojují témata veřejné komunikace, osvěty a výchovy, a to jak na poli školství a pedagogiky, tak v prostředí nového, masově se šířícího média – filmu. Publikace má tak potenciál vzbudit mnoho nových otázek a napomoci k promýšlení dějin Československa v době mezi světovými válkami. Jednotlivé texty doprovázejí dobové fotografie.

DÍLO A PROMĚNA MYŠLENÍ v české kultuře 19. století

Taťána Petrasová, Pavla Machalíková a kolektiv
[Academia](#), 2023

Tématem 42. ročníku plzeňského symposia jsou díla, která podstatně změnila domácí politickou, sociální i kulturní situaci – ať už tím, že byla přeložena z jazyka originálu, nebo začala být interpretována a popírána bez přiznání jinými díly ve snaze dosáhnout v české společnosti změny. Svazek zpracovává dané téma mezioborově a přináší 23 studií z oborů dějiny a teorie literatury, dějiny a teorie umění, filozofie, estetika, muzikologie, historie a historická sociologie.

ZA VOLEBNÍ PRÁVO ŽEN! Aneb jak se volilo v Čechách

FOR WOMEN'S SUFFRAGE!
Or How They Voted in Bohemia

Jana Malínská a Marie Bahenská
[Masarykův ústav a Archiv AV ČR](#), 2023

Doprovodná česko-anglická publikace ke stejnojmenné výstavě, která se konala v roce 2020 u příležitosti 100. výročí publikování ústavy. Její snahou bylo přiblížit úsilí o dosažení volebního práva žen v českých zemích, jež korunoval úspěch v podobě nové ústavy schválené v roce 1920. Kromě základní časové osy kniha představuje také životní osudy aktivistek za volební právo i prvních zvolených poslankyň, první úspěšné i neúspěšné cesty do poslaneckých křesel a spolupráci politických stran se ženami v době boje za volební právo i v nové republice. Publikace přibližuje problematiku volebního práva učitelům dějepisu i laické veřejnosti.

POLITIKA TOUHY

Sex a věda v komunistickém Československu

Kateřina Lišková

Host, 2023

Historie někdy postupuje pozpátku. I v sexu. Sexuální revoluci si běžně spojujeme s šedesátými lety, feministickými a občanskými hnutími – a Západem. Ohledně sexu však bylo jednou z nejprogresivnějších zemí po druhé světové válce komunistické Československo. K legalizaci potratů či dekriminalizaci homosexuality tu ovšem došlo nikoli občanským tlakem, nýbrž za dohledu sexuologů, psychologů a demografů, kteří chtěli pod odborným vedením vytvořit rovnostářskou společnost. Tento společenský projekt skončil s nástupem normalizace, a dosažený pokrok ohledně genderových pořádků či pojetí sexuality dokonce začal nabírat opačný směr: od žen se v pozdním československém socialismu očekávala především role pečujících matek a starostlivých manželek, sex měl fungovat hlavně jako koření usdelého manželského života. Politika touhy vypráví fascinující historii sexuality, rodiny nebo orgasmu v nečekané perspektivě socialistického řízení shora. Historii, která pokračuje v českých tělech, kultuře či politice i dnes.

ZPĚV A TANEC VÍDEŇSKÝCH ČECHŮ

souvisejí i se vztahem ke kořenům

Bývala centrem společného mnohonárodnostního státu. Rakousko-Uhersko sice zaniklo před více než sto lety, Vídeň ale stále zůstává místem, kde se naši krajané usídlují natrvalo. Dnes v ní najdeme jednu z nejvýznamnějších českých diaspor. Vídeňští Češi zaujali etnomuzikoložku **Zitu Skořepovou** z **Etnologického ústavu AV ČR**, která v knize ***Hudební světy české Vídně. Menšina a identita v 21. století*** zmapovala jejich hudebně taneční aktivity.

Začátkem minulého století žilo ve Vídni odhadem půl milionu Čechů, zatímco v Praze přibližně polovina. Vídeň tak byla v podstatě největším českým městem.

Do současného českého kontextu Vídně se vepsaly naše „osudové osmičky“. V rakouské metropoli žijí potomci Čechů, kteří se zde po vzniku Československa roku 1918 roz-

hodli zůstat, nárůst české menšiny nastal i po roce 1948. Později, po vpádu vojsk Varšavské smlouvy roku 1968 až do konce osmdesátých let 20. století, tam emigrovali Českoslováci z politických důvodů. Nyní do Vídně přesídlují Češi většinou za práci nebo studiem. Při stěhování s sebou ale přinášejí více než jen hmotný majetek.

STARÁ HUDBA, NOVÝ KONTEXT

„Když lidé migrují, berou si s sebou svoji hudbu,“ píše v knize Zita Skořepová. „Přestěhovaná“ hudba získává v jiném prostředí nový význam – pro posluchače i hudebníky. Proto publikace *Hudební světy české Vídně. Menšina a identita v 21. století* zasazuje hudebně-taneční aktivity vídeňských Čechů do širšího kontextu.

Kniha je zároveň první publikací, která se zabývá těmito aktivitami natolik heterogenní menšiny, jako jsou vídeňští Češi. Potěší nejen odborníky, ale i veřejnost se zájmem o dané téma.

Vídeňským Čechům a jejich hudebně-tanečním aktivitám se Zita Skořepová věnovala už v disertaci. S vizí připravit knihu na toto téma nastupovala v roce 2018 do Etnologického ústavu AV ČR.

„Chtěla jsem představit podoby a významy těchto aktivit u různých typů migrantů a objasnit, zda a jak moc jsou pro ně důležité vazby na původní domovinu i jak pohlížíjí na svůj život v Rakousku. Pokouším se dokládat význam hudby a tance u menšin, ale obecněji i ve vztahu k identitě člověka a jeho různým – často i nelehkým – životním situacím,“ objasňuje autorka.

Více se dočtete [zde](#)»

THE CAS HEAD OFFICE: SAME RIVER, DIFFERENT CURRENTS

Career paths can sometimes be unpredictable. They may even lead you back to familiar places. **Something similar happened to Leoš Horníček, who took over the leadership of the CAS Head Office again at the beginning of the year.**

The professional life of **Leoš Horníček** is tied with the Czech Academy of Sciences (CAS). He headed the Science Support Division of the CAS Head Office before serving as director of the CAS Head Office from 2011 to 2018. He returned to the same post at the beginning of 2023. How is he navigating familiar territory as our institution faces uncharted waters? In what direction does he plan to steer the CAS Head Office in the years to come?

What convinced you to lead the Head Office again?

I, too, long adhered to this principle of the Greek philosopher Heraclitus – you cannot step into the same river twice. However, the responsibility for the institution to which I have dedicated my life prevailed. So I accepted the unexpected challenge and offered my experience. I like challenges and the river in question is not the same, anyway. As I see it, its current seems to be getting faster and faster.

Do you still remember your beginnings?

Without you knowing it, your question actually goes back to the last century. The beginning of my career is linked to my alternative civilian service, which I served in the CAS Head Office from September 1999 to March 2001.

What brought you to the CAS as part of your civilian service?

I owe the opportunity to the director at the time, Jan Škoda. I was in charge of activities related mainly to the Science Support Division. A lot of data related to the activities of the Grant Agency of the CAS was processed as part of a database. We were preparing the second round of workplace evaluations, administering research plans and facility and equipment support, dealing with the transition from manual to digital questionnaire completion, and so on.

What else comes to mind from that time?

For example, the first experiences with the international activities of the CAS, specifically the General Assembly of the [European Federation of Academies of Sciences and Humanities – ALLEA](#), which took place in Prague in 2000.

When did you become an employee of the CAS Head Office?

April 2001. In the Science Support Division, I worked successively as Computer Network and Information System Administrator, Head of the Programmes Section, and, from December 2006 until this January, Director of the Division itself.

How has the CAS Head Office changed during your more than two decades of service there?

I see significant changes in the organisation of work, in the structure, in the conducted activities, and in the staffing. Previously, we used to process many agendas in paper form, it was common to use typewriters, and the internet was in its infancy. Today, we can no longer imagine working without a computer, a printer, or an instant connection to the whole world. Everything has become more professional, and the staff has been diversified by younger generations.

You also experienced the crisis year of 2009, when there was speculation in the scientific community that the CAS Head Office would be abolished and the CAS institutes incorporated into the prospective Czech Ministry of Science and Research... How did you perceive this wild period in the life of the CAS?

I remember it mainly from the point of view of the Grant Agency of the CAS. I was in charge of its organisational support. The agency worked like a well-oiled machine. We were the first agency to introduce electronic submission of applications for funding support and annual reports on solutions or work with PDF documents, rules were adapted to early career researchers, parental leave was taken into account, and so on.

What made your work more difficult?

In 2008, the Czech government launched a national reform of the R&D system with a vision to concentrate departmental grant agencies – including ours – into two central ones. One focused on basic research, the Czech Science Foundation, and the other, which was to focus on applied research, the Technology Agency of the Czech Republic.

What were the issues associated with this?

Duplicate applications for funding support submitted to both the Grant Agency of the CAS and the Czech Science Foundation. By the way, at that time, both agencies were based at the CAS headquarters on Národní Street in Prague. The CAS leadership agreed in good faith to the changes, >

Ing. LEOŠ HORNÍČEK, Ph.D.

Director of the CAS Head Office

After graduating from the Faculty of Civil Engineering of the Czech Technical University in Prague, Horníček joined the CAS Head Office in 2001, where he held various positions. He served as Director in 2011–2018, Deputy Director in 2019–2022, and took over again as Director in 2023. He is a member of the Supervisory Board of the Technology Agency of the Czech Republic and represents the CAS in other ministerial boards as well. He has been professionally involved mainly in the administration of grant programmes, evaluation of research activities, and development of related information systems.

which promised to increase efficiency in the national context, and gave up providing earmarked funding through the Grant Agency of the CAS and other R&D programmes. In January 2015, our grant agency as the first agency established in the Czech Republic ceased operations, while some other departments did not give up their agencies – on the contrary, they started to establish new ones.

What did the end of earmarked funding support bring?

We shifted to providing institutional support through in-house competitions and grant programmes that focus on supporting excellence and important activities in research from the perspective of the CAS leadership. However, we retained the system of submitting applications, evaluating them, providing support, and controlling the use of funds.

Let's go to the present day. Why do we need a Head Office? After all, the CAS institutes operate more or less independently of their "parent" institution.

The Head Office was established in 2001 as an internal organisational unit of the CAS. Its task is to fulfil legal obligations, mainly in connection with the laws pertaining to the CAS, regarding the property of the Czech Republic and budgetary rules. To simplify, we provide support to the governing bodies of the CAS – the Academy Assembly, the Academy Council, the Science Council, and their advisory and subsidiary committees.

How many employees work at the Head Office? Has the number changed over time?

For each year we have a set maximum number of employees – or full-time equivalents – and a set amount of funding for salaries and non-employment agreements. Unlike in the CAS institutes, it is not so easy to create a new position quickly – even if the situation requires it. We either have to abolish another position or ask the Ministry of Finance to increase the posts. For 2023, we have a limit of 72 posts, which is almost permanently occupied. However,

we also experience staff turnover. Several of our employees are on parental leave. We try to accommodate those returning in terms of the amount of time they have available to work, so that they can combine it with childcare.

Do you have to adapt the running of the Office to the incoming President of the CAS?

By law, the CAS President acts in all matters that concern the Academy. They bear the unenviable responsibility for the institution as a whole. They must therefore delegate many of their responsibilities to colleagues. Each top official undoubtedly has a distinctive way of working and requires a slightly different approach and service, which we try to accommodate.

How specifically?

The President is appointed for a four-year term and can only hold the position for a maximum of two consecutive terms. The President's term of office coincides with the mandate of the Academy Council and the Science Council, which are also elected by the Academy Assembly for four-year terms. Thus, every four years at the end of March, there is a change of personnel on the leadership level of the Academy. Initially, over a period of time, agendas are handed over, new members are assigned offices, secretariats, equipment, training...

I, too, long adhered to the principle of the Greek philosopher Heraclitus – you cannot step into the same river twice. However, the responsibility for the institution to which I have dedicated my life prevailed. So I accepted the unexpected challenge and offered my experience. I like challenges and the river in question is not the same, anyway. As I see it, its current seems to be getting faster and faster.

Leoš Horníček, Director of the CAS Head Office

▼ What are your priorities in developing the activities of the Head Office?

Last year, we introduced [institutional resilience](#) mechanisms, trained the directors of the CAS institutes, and started interacting with the institutes. For better coordination, we want to create a manager position to be in charge of this agenda. Its importance is growing and will probably be anchored in the new law on R&D support.

▼ Do you foresee any other key agenda?

Similarly, I would like to establish the position of cybersecurity coordinator. The risks associated with securing information systems or scientific data and outputs are increasing. In addition, the Cybersecurity Act is due to come into effect next year, which will impose new obligations on the Head Office and the CAS institutes.

▼ Are the current objectives sufficiently secured?

A recent audit by the Ministry of Finance recommended that we increase the frequency of inspections at the CAS workplaces. We certainly want to comply with the requests, but we must be able to negotiate with the Ministry of Finance an increase in the number of posts.

▼ You also provide support within the CAS.

The financial support system allows us to fund the CAS institutes, the [Learned Society](#), and the organisations associated with the [Council of Scientific Societies](#). The fact that we launched 29 grant calls last year is testimony to the overall scale.

▼ What did they consist of?

They included the Academic Award, the Lumina Quaeruntur Fellowship, the Otto Wichterle Award, the J. E. Purkyně and Josef Dobrovský Fellowships, salary support for post-doctoral fellows, and support for holders of the “Research Professor” degree. It also includes support for construction projects, equipment, the [CAS Strategy AV21](#), international and regional cooperation, as well as support for joint infrastructure worksites, publishing activities, presentation of research, computer networks, acquisition of economic information systems, and other specific needs. This year, we are shifting to a new way of submitting and registering applications for funding.

▼ Do you also help with applications for European Research Council grants?

Three million crowns have been earmarked for this year’s applicants, and another seven million crowns to support projects that are part of the in-house ERC.CZ/AV programme. We encourage all CAS institutes to apply. We also organise seminars based on the successes of former and current ERC PIs.

▼ What does the agenda related to international cooperation generally involve?

We divide this agenda into establishing and maintaining bilateral relations with partner organisations and supporting the integration of the Academy and its institutes into the [European Research Area](#). In doing so, we fulfil the tasks related to the *Strategy for the promotion of international cooperation of the CAS*, monitor the development of legislation and grant opportunities, and inform the CAS institutes about them. We also organise the reception of foreign delegations and foreign trips for representatives of the CAS and its individual institutes, along with many other activities.

▼ Which international cooperation programme would you highlight?

Last year, in response to the events in Ukraine, we were able to immediately introduce the [Researchers at Risk Fellowship programme](#), which supports the integration of researchers from countries at risk into the CAS institutes. Almost fifty Ukrainian researchers were awarded the grant. This year’s budget also includes more than thirty million crowns to support them.

▼ In recent years, publicity and popularisation efforts have also taken on a clear-cut form. How do you cooperate with the Centre of Administration and Operations in this area?

We consider publicity efforts aimed at the professional and general public important. It helps society perceive the CAS as a useful institution. The [Centre](#) helps us with our activities mainly by way of the External Relations Division, as the Head Office does not have employees specialised in the above-mentioned activities.

WHAT MAIN ACTIVITIES DOES THE CAS HEAD OFFICE DO

What would you highlight?

For example, our AVex expert opinions. We've been publishing them for three years now. They provide insights from the CAS institutes on society-wide issues and prospective solutions and are mainly aimed at Czech legislators, MEPs, and ambassadors. The activities and achievements of the CAS and its institutes are also presented on websites, in magazines, and increasingly on social media, via podcasts, videos, and series broadcast online and by TV stations.

Evaluation is an important area of concern for the CAS institutes. How are you preparing for the next one for the 2020–2024 period?

We started preparations immediately after the end of the previous one (2015–2019). Although we evaluate once every five years, the related activities are an ongoing process that requires an ever-increasing degree of professionalisation. Colleagues from the Evaluation and Support of Science Section are managing these demands. The CAS Research Evaluation Committee, an advisory body of the Academy Council, is also now in operation.

What is it currently working on?

It identifies key evaluation parameters and, on the basis of their analysis, formulates recommendations for their incorporation into the used methodology, which it then submits to the Academy Council for approval. I don't want to get ahead of myself, but we can expect certain changes. These will reflect the feedback from participants in the last round as well as a more sophisticated integration into [Methodology 2017+](#).

The redistribution of funding goes hand in hand with evaluation. What rules apply?

When the directors were presented with the evaluation findings, we invited them to submit proposals for the amount of funding for the development of research organisations for the period 2022–2026, considering the evaluation results. Then, the institutes' top management held discussions with representatives of the Academy Council,

which proposed the distribution of funding. The budget was then approved by the Academy Assembly. The set amount of funding for 2022 will determine the funding in the following years until the results of the next round of evaluation.

Let us also mention the internal audit system – what are its parameters?

It is governed by a directive issued by the President of the CAS. It creates the conditions for the economic and efficient performance of public administration. All phases of public revenue management and public expenditure management must be audited. The President's directive determines who is allowed to monitor the individual operations. It thus focuses on the procedures of the Head Office and its functionality is reviewed by the internal auditor.

In this regard, is the cooperation with the CAS institutes non-problematic?

The interaction is generally smooth, although there is sometimes a need to discuss potential shortcomings. Our aim is to bring to the attention of the institutes deviations from expected procedures and to enable them to correct them. We pass on the findings of our audit activities to the institutes in meetings with, for instance, representatives of the technical and economic administration.

You've been in the service of the CAS for two decades. In what direction do you plan on steering the Head Office in the coming years?

I assume that we will continue to carry out our role as directed by the leadership of the Academy and in accordance with legislation and internal regulations. I would like to focus on developing electronic tools for efficient administration of grant procedures and minimising paper documents. In human resources, we will focus on increasing staff competencies and the stability of work teams. Once you ask me again in a few years, we will see how well we have fulfilled those visions – and how we have managed to navigate a river whose currents are accelerating with the times. •

**Nuclear
Compartments
and Gene
Expression**

**Novel Methods
in Nuclear
Research and
Diagnostics**

**DNA Replication,
Repair
and Disease**

**27th
Wilhelm
Bernhard
Workshop
on the
Cell
Nucleus**

**Pathogenesis
and Cancer**
organized as a
Symposium of the
Society for Histochemistry

**Nuclear Lipids
and Phase
Separation
in Health and Disease**
organized as a workshop of
the COST Action CA 19105

**19 – 23 Jun 2023
Prague, Czech Republic**

STIPENDS

FOR YOUNG RESEARCHERS
BY THE INTERNATIONAL
VISEGRAD FUND & SOCIETY
FOR HISTOCHEMISTRY

[Apply](#)

PROGRAM

COMPOSED OF 5 SESSIONS
INCLUDING POSTER
SESSION, EXHIBITION AND
RICH SOCIAL PROGRAM

[Register](#)

INTER- NATIONAL

PROGRAM COMMITTEE
CONSISTING OF ESTABLISHED
SCIENTISTS FOCUSING ON
THE CELL NUCLEUS

[Learn more](#)

Animations of jewels, 3D virtual models of long-gone architecture, and reconstructions of what the stronghold of Valy near Mikulčice might have looked like more than one thousand years ago. The virtual aspect of *the Great Moravian Mikulčice Virtually* exhibition is two-fold – it draws attention to the visually appealing format and also refers to the importance of modern technology for contemporary archaeology. Visitors will have the chance to examine the scientific findings and otherwise inaccessible artefacts up close. [A Czech-English exhibition catalogue](#), published by the Institute of Archaeology of the CAS in Brno, is also available. “The exhibition’s title and implementation is a great example of how science is intertwined with modern times and how we can use modern tools to understand history. It is also proof that technology has a firm and now irreplaceable place even in the humanities, with which the public may not have primarily associated it,” Beránek emphasised the importance of modern methods in research. *The Great*

Moravian Mikulčice Virtually exhibition can be visited in person at the Science and Art Gallery at the CAS headquarters on Národní Street in Prague until 9 June 2023. Admission is free and the gallery is open on weekdays from 10 AM to 6 PM. Non-Czech-speaking visitors can borrow an English printed guide on the spot to supplement their experience.

How to learn things efficiently? How to train memory? What to eat and what to avoid, if we don’t want to get Alzheimer’s disease? The answers could be found at the Brain Awareness Week festival, which took place 13–19 March 2023 at the CAS headquarters in Prague, but also in other Czech cities and partly online. “Despite the interruption during the COVID-19 pandemic, the tradition has been restored. This is also due to the fact that the mystery of how the brain works has always attracted us. There is still so much to discover. The complexity of everything the brain provides never ceases to amaze me,” said Eva Zažímalová, President of the CAS, at the festival opening. ●

VĚDA FOTOGENICKÁ

JAN KROUPA

Fyzikální ústav AV ČR

Přes půl milionu hvězd obsahuje pěkná kulová hvězdokupa Messier 3 v souhvězdí Honicích psů.

SPOLUPRACUJETE NA VAŠEM PRACOVIŠTI
SE ZAJÍMAVOU FIRMOU ČI INSTITUCÍ?

DOPORUČTE VYSTAVOVÁNÍ NA VELETRHU VĚDY!

Propojujeme odborníky a odbornice z akademické sféry
a vědeckých institucí s veřejností a komerčním průmyslem.
Šiřte myšlenku popularizace vědy, výzkumu a poznání
prostřednictvím svých partnerů.

8.–10. 6. 2023
PVA EXPO PRAHA

Kontakt pro firmy, instituce a science centra:

Nikol Láryšová
larysovassc.cas.cz
+420 776 856 978

www.veletrhvedy.cz

bit.ly/flickr-veletrh-vedy

AKADEMICKÝ BULLETIN

Akademie věd
České republiky

Vydává

Středisko společných činností AV ČR, v. v. i.
Národní 1009/3, 110 00 Praha 1
IČO 60457856

Adresa redakce

Odbor akademických médií DVV SSČ AV ČR
Národní 1009/3, 110 00 Praha 1
tel.: +420 221 403 513
e-mail: wernerova@ssc.cas.cz

Šéfredaktor

Viktor Černoch
e-mail: cernoch@ssc.cas.cz

Editor

Luděk Svoboda
e-mail: svobodaludek@ssc.cas.cz

Redaktorky

Zuzana Dupalová, Leona Matušková a Markéta Wernerová

Fotografka

Jana Plavec

Produkční

Markéta Wernerová

Korektorka

Irena Vítková

Překladatelka

Tereza Novická

Sociální sítě

Anna Jaklová

Grafika

Josef Landergott a Luděk Svoboda

Redakční rada

Markéta Pravdová (předsedkyně), Ondřej Beránek (místopředseda),
Martin Bilej, Eva Doležalová, Zdeněk Havlas, Jiří Chýla, Jiří Ludvík,
Ilona Müllerová a Kateřina Sobotková

Elektronický měsíčník *AB / Akademický bulletin* vychází jednou měsíčně kromě července a srpna (10× ročně) výlučně pro vnitřní potřebu Akademie věd ČR. Uzávěrka dalšího čísla je vždy **do konce předchozího měsíce**. Číslo 3/2023 vyšlo 31. března 2023.

Jakékoli šíření části či celku v libovolné podobě je bez písemného souhlasu vydavatele výslovně zakázáno. Nevyžádané materiály se nevracejí. Za obsah inzercí redakce neodpovídá. Změny vyhrazeny.

Všechny texty stejně jako fotografie na str. 2, 5, 7, 10, 12, 14, 15, 19, 20 a 22 jsou uvolněny pod svobodnou licencí CC BY-SA 3.0 CZ.

https://www.linkedin.com/company/akademie-ved-ceske-republiky/akademie_ved_cr

https://twitter.com/akademie_ved_cr

www.avcr.cz

<https://cs-cz.facebook.com/akademieved/>

<https://www.instagram.com/akademievedcr/>

<https://twitter.com/CzechAcademy>

Máte námět na téma nebo byste chtěli přispět článkem do rubriky „Z pracovišť“? Napište nám na cernoch@ssc.cas.cz nebo svobodaludek@ssc.cas.cz.